

PTASI KALENDARZ 2011 – MAJ
JASKÓLKI
(dymówka – *Hirundo rustica*, oknówka – *Delichon urbica*
brzegówka – *Riparia riparia*)

Jaskółka dymówka – *Hirundo rustica*

Poznać ją po śmigłym locie, i długim widelkowatym ogonie. Na rysunkach widać, czym różni się ona od spokrewnionej z nią oknówki, brzegówki i niespokrewnionego z nią, wspaniale latającego jerzyka.

Widać także różnice w upierzeniu nówek u tych gatunków. Jej cechami rozpoznawczymi jest granatowy grzbiet i kuper, ruda plama nad i pod dziobem, i bardzo długie widelki w ogonie – są to typowe dla tej jaskółki sterówki.

Jaskółka dymówka jest smukłym, ładnym, niebieskoczarnym ptakiem o rdzawym czole i podgardlu i kremowobiałym spodzie ciała. W locie można ją odróżnić po długich, wąskich skrajnych sterówkach oraz całkowicie ciemnym wierzchu ciała. Wymiary jej ciała to 21 cm, długość ogona 11,5-12 cm.

Oto sterówki i lotki tej pięknej jaskółki.

Głos wabiący: *wit, wit, ciwit, ciwit, widewidit* Śpiew: to głośny szczebiot z przeciągłą końcówką *errr*. Jaskółka dymówka lata bardzo zwinnie i poluje na owady w powietrzu, chwytając je otwartym dziobem. Pokażna paszcza umożliwia chwytanie w locie owadów. Zimne i deszczowe lata sprawiają, że na skutek mniejszej ilości owadów, wygłodniałe dymówki spędzają większość czasu nad lustrem wody, gdzie owady występują liczniej. Jej zapotrzebowanie na pokarm jest olbrzymie, szczególnie w okresie, kiedy musi opiekować się potomstwem. A ma go niemało. Jej gniazdo znajduje się zawsze wewnątrz budynków, najczęściej gospodarskich – oborach, stodołach, garażach, stajniach.

Gniazdo jest bardzo charakterystyczne, w kształcie ćwierćkuli, ulepione z gliny, błota, trawy, umocnione śliną, przylepione do ściany lub osadzone na belce pod dachem, zawsze wewnątrz budynku. Ptaki budują je z grudek błota zmieszanego ze śliną, które przynoszą w dziobie z dużych odległości i skleją je ze sobą jak cegły. Wzmacniają je źdźbłami trawy słomą, która czasem zwisa z gniazda.

Stosunkowo głębokie wnętrze gniazda jest miękko wyłożone piórami i włosiem. Okres lęgowy trwa od maja do sierpnia. Dymówka w maju składa 4-6 białych jaj w czerwono-brązowe kropki i szare plamki, a w czasie drugiego lęgu w lipcu wychowuje dodatkowo 3-4 młode. W czasie wysiadywania samiec dostarcza pokarm samicy przez 14-16 dni. Oba ptaki opiekują się pisklętami przez 3 tygodnie w gnieździe oraz przez kilka dni po wylocie.

Dymówka to ptak wędrowny. Po zakończeniu okresu lęgowego gromadzą się dymówki w duże stada, złożone czasem z tysięcy ptaków, często nocujące w trzcinach. Odlatują na południe we wrześniu i październiku, a przylatują w połowie kwietnia. Podlegają ścisłej ochronie.

[http://ptaki.polska.pl/baza_gatunkow/gallery/Jaskolka_dymowka_\(Hirundo_rustica\)_gid_187434.cid_614.htm?body=desc](http://ptaki.polska.pl/baza_gatunkow/gallery/Jaskolka_dymowka_(Hirundo_rustica)_gid_187434.cid_614.htm?body=desc)

http://www.blasek.com/hirundo_rustica_8820.html

Jaskółka oknówka – *Delichon urbica*

Cechami rozpoznawczymi tej jaskółki jest metalicznie granatowy grzbiet i biały kuperek oraz cały spód ciała śnieżnobiały. Ogon krótki, łagodnie wycięty w zaokrągloną, krótką literkę V. Nogi oknówki są pokryte białymi piórkami.

Długość całego ciała to 13 – 15,5 cm, - ogon – 6,3 cm.

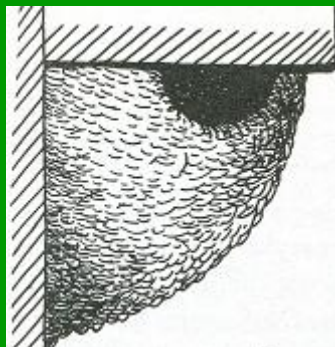

Głos wabiący: *tsr, sir*. Śpiew brzmi jak cichy szczebiot. Dorosłe ptaki obu płci są identyczne. Młode oknówki są matowe od góry i białawe z brązowym odcieniem od spodu.

Oknówka świetnie lata; spędza każdego dnia wiele godzin w powietrzu. Na ziemi siada tylko w celu zebrania materiału budulcowego na gniazdo. Chodzi niezgrabnymi kroczkami.

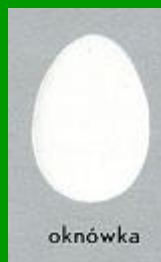
Gniazdo, równie charakterystyczne, ulepione jest z błota w kształcie ćwierćkuli z małym bocznym otworem wylotowym, przyczepione do ściany pod okapem, gzymsem czy framugą okienną, zawsze na zewnątrz budynku.; często spotykamy szereg gniazd oknówek obok siebie; częściej niż dymówka gniazduje kolonijnie (nawet do 350 gniazd).

Oknówki są zdolnymi murarzami i ich gniazdo pozbawione w swej konstrukcji materiału roślinnego, jest starannie wykonane niż dymówki. Budowa gniazda trwa około tygodnia i w końcowej fazie jest ono miękko wyścielane włosiem, piórami i trawą, która nigdy nie wysuwa się przez otwór wejściowy. Często gniazda oknówek zajmują wróble domowe, wówczas widoczne są wystające z takiego gniazda pióra lub źdźbła słomy. Gniazdo wiele lat może być wykorzystywane i naprawiane przez te same pary.

Samiczka składa 4-5 czysto białych jaj. Okres lęgowy trwa od maja do sierpnia. Oboje rodzice biorą udział w wysiadywaniu złożonych jaj przez 13 dni.

Po wylęgu młodych nastaje bardzo pracowity czas intensywnych polowań na owady, muszki i komary, którymi żywią potomstwo. Latają w pogoni za nimi na dużej wysokości, gdy niebo się zachmurzy i zbiera się na deszcz, polują tuż przy ziemi lub tuż nad wodą. Czasem można zobaczyć, jak stada oknówek przepędza drapieżnego krogulca, odważnie i skutecznie, robiąc przy tym wiele hałasu. Latają one lepiej od niego. Po 18-22 dniach karmienia owadami młode, w pełni opierzone, opuszczają gniazdo z umiejętnością latania. Przyłot oknówek następuje później, niż dymówek, w samym końcu kwietnia lub w maju.

Oknówki odlatują w drugiej połowie września lub w październiku.

Podlegają ochronie.

[http://ptaki.polska.pl/baza_gatunkow/gallery/Jaskolka_oknówka_\(Delichon_urbica\)_gł_d_233394.cid.614.htm?body=desc](http://ptaki.polska.pl/baza_gatunkow/gallery/Jaskolka_oknówka_(Delichon_urbica)_gł_d_233394.cid.614.htm?body=desc)

https://www.blasek.com/delichon_urbica_4261.html

Jaskółka brzegówka – Riparia riparia

Jest wśród naszych jaskólek i brązowobiała. To brzegówka.

Jest to najmniejsza z naszych jaskólek, za to bardzo również charakterystyczna. Długość ciała brzegówki wynosi 12,5 cm, ogonek krótki, 5,2 cm. Cała jest brązowo-szara, z białymi plamkami na spodzie ciała. Osobniki obu płci mają brązowy grzbiet, brudnobiały spód i brązowy pasek w górnej części piersi. Młode brzegówki różnią się od dorosłych tym, że brązowe pióra górnych partii ciała mają żółtawe brzegi.

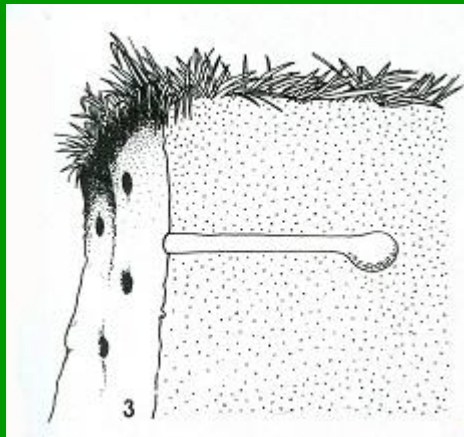

Głos wabiący brzegówki brzmi: *czr, crije, szererer*. Śpiew jest natomiast bardzo niepozorny, często powtarzany *trip trip*, co brzmi trochę jak pocieranie o siebie dwóch papierów ściernych.

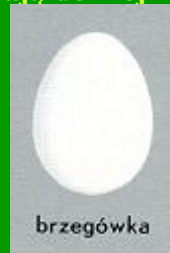
Pożywienie stanowią również much i komary łapane w locie. A podobnie jak wszystkie gatunki z rodziny Hirundinidae, jaskółka brzegówka lata po mistrzowsku.

W urwistych brzegach rzeki lub w dolach po wybranym piasku często można zobaczyć masę głębokich otworów. To kolonie brzegówek. Brzegówki zakładają gniazda w koloniach liczących kilkanaście do kilkudziesięciu par, chociaż znane są też kolonie złożone z kilkuset nor. Kolonie brzegówek często ulegają zniszczeniu. Brzegi rozmywane przez wodę rozpadają się, inne gniazda są niszczone podczas wydobywania gliny lub piasku w ceglarniach i żwirowniach. Nory lęgowe mają średnią głębokość około 1 m,

rozszerzają się przy końcu w małą kulista komorę lęgową. Komora ta jest wyścielona suchą trawą i dużą ilością piór.

Komorę lęgową i korytarz do niej prowadzący brzegówka wydrapuje pazurkami i dziobem w ziemi lub piasku na stromej ścianie urwiska podmytego przez rzekę lub powstałego sztucznie przy wykopie. Ściana zasiedlona przez brzegówki potrafi być podziurawiona jak sito. Jaja brzegówki są czystobiałe, zniesione w liczbie 5-6. Okres lęgowy trwa od maja do lipca. Oboje rodziców wysiadują złożone jaja, a wysiadywanie trwa 12-16 dni. Rodzice karmią pisklęta małymi owadami złapanymi w powietrzu, początkowo przynoszą pożywienie do komory lęgowej, potem pisklęta podpełzają do wyjścia i wystawiając głowy domagają się głośno nakarmienia. Opuszczają norkę po 3 tygodniach, lecz długo jeszcze powracają do niej na noc.

Brzegówki są ptakami wędrownymi. Przylatują w końcu kwietnia lub w maju, na zimowiska odlatuje, opuszczając kolonie w sierpniu i wrześniu. Podlegają ścisłej ochronie.

[http://ptaki.polska.pl/baza_gatunkow/gallery/Jaskolka_brzegowka_\(Riparia_riparia\)_g_id,187524_cid,614.htm?body=desc](http://ptaki.polska.pl/baza_gatunkow/gallery/Jaskolka_brzegowka_(Riparia_riparia)_g_id,187524_cid,614.htm?body=desc)

http://www.blasek.com/riparia_riparia_163.html

Wiadomości zebrała Fenologiczna Joanna, grafiki przygotowała Monika Kicińska.

Źródła:

1. J. Gotzman, B. Jabłoński, Gniazda naszych ptaków, 1972
2. Leksykon Przyrody – Ptaki śpiewające, 1993
3. Mały atlas ptaków, PWRiL, 1971
4. Jakie to pióro. Przewodnik. E. Bezzel. 2010.

W czerwcu zapraszam na artykuł, opisujący szpaka, amatora czerwcowych czereśniowych sadów.